

Tijdschrift voor Numismatiek

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- & PENNINGKUNDE

VOL. XXVIII Tweemaandelijks tijdschrift Nr. 2 1978

Redactie : VAN KEYMEULEN André
Jules Lootenslaan 33
9620 ZOTTEGEM

Thesaurie, publiciteit, verzending : LE MAIRE Pierre
De Broquevillelaan 53, bus 12
1200 BRUSSEL

Bijdrage : Beschermend lid : 500 fr.
Lid : 325 fr. — Buitenland : 375 fr. te storten
op P.C.R. nr. 000-0846038-04 van het E.G.M.P. te Brussel of
via de afdelingen.

SYMBOLIEK VAN DE PLANTEN OP DE MUNTEN VAN HET KONINKRIJK BELGIË

Voor een opmerkzaam numismaticus is onze muntslag gekenmerkt door de afbeeldingen van planten of delen ervan, die ontegensprekelijk een symbolische inhoud hebben.

Tot op heden is de afbeelding van planten op onze munten gebruikelijk. Men denke maar aan de keerzijde van onze gangbare stukken van 1 en 5 frank. Hierop is de koninklijke kroon boven de eiketak te zien.

We zullen thans een opsomming geven van planten of plantdelen die we aantreffen op de munten van het koninkrijk België. Wat is hun symbolische inhoud en op welke munten kwamen en komen ze voor?

EIK

De eik is van oudsher het zinnebeeld van kracht en duurzaamheid gebleven. Vanzelfsprekend worden deze kenmerken graag aan een regerend vorst, een koningshuis en een land toegeschreven.

Deze eigenschappen worden op onze munten gesymboliseerd door een lauwerkrans van eikebladeren, door een eikekrans, door samengebonden eiketakken, een eiketak (afzonderlijk of met een klimop- of lauriertak samengebonden of samengestregeld) en een enkel eikeblad.

a) lauwerkrans van eikebladeren

<i>regerend vorst</i>	<i>waarde</i>	<i>graveur</i>	<i>Vz. of Kz.</i>
Leopold I	40 frank	J.P. Braemt	Vz.
Leopold I	20 frank	J.P. Braemt	Vz.
Leopold I	5 frank	J.P. Braemt	Vz.
Leopold I	2 frank	J.P. Braemt	Vz.
Leopold I	1 frank	J.P. Braemt	Vz.
Leopold I	1/2 frank	J.P. Braemt	Vz.
Leopold I	1/4 frank	J.P. Braemt	Vz.

b) eikekrans

Leopold I	40 frank	J.P. Braemt	Kz.
Leopold I	20 frank	J.P. Braemt	Kz.
Leopold I	5 frank	J.P. Braemt	Kz.
Leopold I	2 frank	J.P. Braemt	Kz.
Leopold I	1 frank	J.P. Braemt	Kz.
Leopold I	1/2 frank	J.P. Braemt	Kz.
Leopold I	1/4 frank	J.P. Braemt	Kz.

c) samengebonden eiketakken

Leopold I 20 frank L. Wiener Kz.

d) eiketak met klimoptak samengebonden

Leopold II 2 frank Th. Vinçotte Kz.
 Leopold II 1 frank Th. Vinçotte Kz.
 Leopold II 50 centiem Th. Vinçotte Kz.

e) eiketak met lauriertak samengebonden

Albert 5 frank A. Everaerts Kz.
 Albert 2 frank G. Devreese Kz.
 Albert 1 frank G. Devreese Kz.
 Albert 50 centiem G. Devreese Kz.

f) eikeblad (naast korenaar en lauriertwijn)

Leopold III 20 frank M. Rau Kz.

g) eiketak met lauriertak samengestremgeld

Leopold III 5 frank M. Rau Kz

h) afzonderlijke eiketak

Leopold III en 5 frank M. Rau Kz.
Boudewijn 1 frank M. Rau Kz.

KLIMOP

Het altijd groene klimopblad, zinnebeeld van trouw, is slechts terug te vinden op het 2 frankstuk, het 1 frankstuk en stuk van 50 centiem die Th. Vinçotte onder de regering van Leopold II graveerde. Op de keerzijde van deze stukken zijn namelijk een eiketak en een klimop-tak samengebonden : kracht en duurzaamheid worden aan trouw ge-paard.

Afbeelding zie EIK d.

LAURIER

Veel voorkomend daarentegen zijn de afbeeldingen van de laurier-plant. Reeds sinds de Oudheid is de laurierkrans een ereteken voor de overwinnaars. We herinneren ons nog de voorstellingen van be-kroonde atleten in het Griekse Olympia.

Is er een mooiere, symbolische voorstelling dan een laurierplant voor een koning, een dynastie of een natie die alle moeilijkheden « overwinnen », die uiteindelijk toch zullen « zegevieren » ?

a) samengebonden lauriertakken

Leopold I	5 frank	L. Wiener	Kz.
Leopold I	2 1/2 frank	L. Wiener	Kz.
Leopold I	2 frank	L. Wiener	Kz.
Leopold I	1 frank	L. Wiener	Kz.
Leopold I	1/2 frank	L. Wiener	Kz.
Leopold I	1/4 frank	L. Wiener	Kz.
Leopold I	20 centiem	L. Wiener	Kz.
Leopold II	5 frank	L. Wiener	Kz.

b) gebogen lauriertak naast de waarde

Leopold II en	25 centiem	A. Michaux	Kz.
Albert	10 centiem	A. Michaux	Kz.
	5 centiem	A. Michaux	Kz.

c) lauriertak met eiketak samengebonden

Albert	5 frank	A. Everaerts	Kz.
Albert	2 frank	G. Devreese	Kz.
Albert	1 frank	G. Devreese	Kz.
Albert	50 centiem	G. Devreese	Kz.

d) **Belgisch schild op een lauriertak**

Albert 50 centiem A. Michaux Kz.

e) **twee opstaande lauriertakken, waartussen de waarde**

Albert 10 frank A. Bonnetain Kz.

f) **lauriertwijn (naast korenaar en eikeblad)**

Afbeelding zie EIK f.

Leopold III 20 frank M. Rau Kz.

g) **lauriertak met eiketak samengestremgeld**

Afbeelding zie EIK g.

Leopold III 5 frank M. Rau Kz.

KORENAAR

Steeds heeft de mens getracht onvruchtbare gebieden voor landbouw geschikt te maken. **Woestijnen werden akkers.** Nochtans is niet alles van een leien dakje **gelopen.** De grillen van de natuur staken geregeld stokken in de wielen, **verrijdelden de plannen** van de mens. Waar de mens tekort schoot werd een beroep gedaan op bovennatuurlijke krachten. De primitieve volkeren hebben steeds goden en godinnen van de vruchtbaarheid gekend. Het hoofd van Ceres, godin van de vruchtbaarheid uit de Romeinse mythologie, is met korenaren omkranst. Een volle korenaar is onafscheidelijk verbonden aan het

begrip vruchtbaarheid. Waarom graveur Marcel Rau op de voorzijde van de gangbare stukken van 1 en 5 frank het Cereshoofd met de korenaren gegraveerd heeft, laat zich allicht raden.

Bij nadere studie van de Belgische munten vinden we nog éénmaal een korenaar, te weten op de keerzijde van het zilveren twintigfrankstuk van 1934 en 1935, waarvan M. Rau eveneens de ontwerper is.

BLOEMENSLINGER

We menen niet dat we, en dit in tegenstelling tot de hiervoor besproken planten, enige symbolische waarde moeten toekennen aan de bloemenslinger die Alfons Michaux op het zinken oorlogsgeld rondom de Belgische leeuw gegraveerd heeft.

Albert	25 centiem	A. Michaux	Vz
Albert	10 centiem	A. Michaux	Vz
Albert	5 centiem	A. Michaux	Vz

OLIJFTAK

« Nooit meer oorlog » is een tot nog toe niet vervulde droom. Door op het stuk van 2 frank uit gegalvaniseerd staal van 1944 zowel op de voor- als op de keerzijde twee olijftakken te graveren, sprak de onbekende kunstenaar ook zijn diepste verzuchtingen uit naar vrede, verzoening en geluk.

PALMTAK VAN DE BUKSBOOM

Op het zilveren 50 frankstuk dat in 1960 werd geslagen ter gelegenheid van het huwelijk van Koning Boudewijn en Koningin Fabiola, ziet men links en rechts van de wapenschilden een palmtak. Het is echter niet de tak van de tropische of subtropische palmboom, maar wel die van de buksboom.

Van oudsher worden dergelijke takken met altijdgroene, kleine blaadjes op Palmzondag gewijd. Ook als versiering bij bruiloften zijn ze gebruikelijk. Op voornoemde herdenkingsmunt werd terecht door C. Van Dionant een dergelijke palmtak graveerd.

BOOM

De keerzijde van de nikkelen stukken van 5 frank, 1 frank en 50 centiem die in de periode 1938-1940 uitgegeven werden of dienden geslagen te worden, toont de wapenschilden van de provincies voor een boom. Elk van de onderscheiden stukken toont slechts de wapenschilden van drie van onze negen provincies; op die manier komen ze alle aan de beurt (of zouden moeten gekomen zijn).

De afbeelding doet aan een vruchtdragende boom denken of aan een stamboom: de Belgische boom met zijn vruchten, zijn afstamelingen: de provincies.

Joris FREDERICKX

NIKOLAAS COPERNICUS - DE MENS EN ZIJN TIJD

Wanneer, na het neerslaan van de Poolse opstand in 1830, de Polen als enig vaderland hun herinneringen en hun taal hebben — die men dan nog poogt hun te ontnemen — zoeken zij in het verleden redenen om te leven in de toekomst.

In 1854 verschijnt te Warschau een Latijnse uitgave van de werken van Copernicus, met een Poolse vertaling en een levensbeschrijving waaruit moet blijken dat de geleerde sterrenkundige Pool was en niets anders kon zijn. Maar reeds in 1860 publiceert de Duitser Prowe te Thorn (thans Torun), onder de bescherming van het « Copernicus-Gesellschaft » een werk « *De Patria Copernici* » waarin hij poogt de Poolse stelling te weerleggen en van Copernicus een Duitser te maken. In 1872 publiceert Sybels een lijvig boek in dezelfde zin. In 1943 verschijnt te Munchen een werk over « *Nikolaus Kopernikus: Bildnis eines grossen Deutschen* » en in 1965 bestempelt de *Encyclopédie Larousse* hem als « Poolse sterrenkundige » terwijl *De Winkler Prins* zich voorzichtig vergenoegt met te zeggen dat hij « één der meest vermaarde sterrenkundigen van alle tijden » was, zonder over zijn nationaliteit te gagen.

In 1959 en 1965 slaat de Poolse volksrepubliek een stuk van 10 zlotych, waarop zijn beeltenis voorkomt met het omschrift « Mikolai Kopernik » en geeft hetzelfde stuk, met dezelfde waarde doch in kleiner formaat, andermaal uit in 1967. In 1973 geeft de Duitse Bondsrepubliek, als resultaat van heel wat proefstukken, een gedenkmuut van 5 Deutsche Mark uit waarop de gekende sferen van

het Copernicusstelsel zijn weergegeven. Doch onmiddellijk daarop reageert Polen met een stuk, ditmaal van 100 zlotych, ter herdenking van « Mikolaj Kopernik » waarop een eerder verwarde beeldenaar voorkomt.

Wie is de man welke twee landen elkaar betwisten en waarop steunen zij om hem te willen inlijven? De volledige geschiedenis is tamelijk ingewikkeld en begint een paar eeuwen voor de geboorte van onze held, op enkele duizenden kilometers van de plaatsen waar hij geleefd heeft.

In 1191, tijdens de derde kruistocht, bij de belegering van Akka door Engelse en Duitse kruisvaarders, stichten de laatstgenoemden er een Orde met het doel de Duitse pelgrims te helpen en te beschermen. De Orde houdt zich bezig met armen- en ziekenverpleging en met de strijd tegen de ongelovigen. De leden blijven ongehuwd en leggen geloften af. In 1198 wordt de Orde omgevormd tot een Ridderorde en neemt voortaan nog slechts edelen aan. Na de uiteindelijke mislukking van de kruistochten vestigt zij zich te Venetië. Haar bezittingen groeien vooral door giften.

Reeds in 1015 heeft de Poolse hertog Boloslaw Chrobri de Pruisen, een Litause stam aan de Baltische kust, leenplichtig gemaakt en geleidelijk breidt het continentale Slavische Polen zich op Pruisisch grondgebied uit naar de zee en poogt zowel de bewoners te kerstenen als zich meester te maken van hun barnsteen, die in de ganse wereld wordt begeerd en slechts bij hen wordt gevonden. Maar de Pruisen, die vrezen dat het Kristendom het verlies van hun onafhankelijkheid en hun onderwerping aan Polen zal betekenen, komen regelmatig in opstand. De binnenlandse, politieke en dynastieke onlusten in Polen brengen zelfs af en toe Pruisische invallen in het land mee. Zodanig dat in 1226 hertog Koenraad van Masovië de hulp van de Orde inroept tegen de heidense Pruisen. In ruil schenkt hij haar het Kulmerland (thans Chelmo) dat het begin van haar grondbezit zal worden. Paus Innocentius IV richt er in 1245 een bisdom op. In 1226 eveneens, door de zogenaamde « Gouden Bul » gegeven te Rimini,

verleent keizer Frederik II aan de Orde al de gebieden welke zij op de ongelovigen zal kunnen veroveren. Tevens krijgt zij een wapenschild, met zwarte adelaar op zilveren veld, en het recht om munt te slaan. Op dat ogenblik heeft de Orde reeds heel wat bezittingen in min of meer los verband elders in het Duitse Rijk. In 1227 of 1228 is het Noord-Westen, met Oude Biezen en Utrecht, buiten het rechtstreeks beheer van de grootmeester en worden deze bezittingen de kern van de nieuwe « Landkommanderij » van de Nederlanden.

In 1234 krijgt de grootmeester Hermann von Salza van Paus Gregorius IX de nog te veroveren gebieden in eigendom tegen een geringe cijns aan de Heilige Stoel. Het aantal ridders bedraagt op dat ogenblik een duizendtal. Drie jaar later worden de Zwaardridders — aldus genaamd wegens het op hun mantel getekende zwaard — met ondergang bedreigd en sluiten zij aan bij de Duitse Orde. Het jaar daarop wordt Lijfland onderworpen waardoor de Orde meester is over de ganse Baltische kust van de Weichsel tot aan de Finse Golf. De rijke buit lokt hoe langer hoe meer ridders naar de nieuw onderworpen gebieden. In de strijd zijn de Pruisen en de Slaven gedeeltelijk uitgeroeid. De overgeblevenen worden lijfeigenen en de Orde bouwt in het ganse land talrijke vestingen die snel nieuwe steden worden. In 1231 wordt de vesting Vogelsang gebouwd te Thorn en in 1232 wordt Marienwerder (thans Kwidzyn) gesticht. In 1252 wordt zij de zetel van de eerste bisschop van Samland (thans Pomesanji). Danzig, gesticht in 1235, wordt door hertog Waldemar I aan de Orde verkocht voor 10.000 mark zilver. Elbing (thans Elblag) wordt gesticht in 1236 rond een vesting van de Ridders die er voorlopig hun hoofdhuis hebben.

In het midden van de 13de eeuw wordt een Pruisische opstand met geweld onderdrukt en leidt tot volledige onderwerping van de overwonnenen die daardoor afgezonderd worden en zeer weinig verduitsen, zodanig dat hun taal stand houdt tot omstreeks 1700.

Memel (thans Klaipeda) wordt in 1252 gesticht naast de Memelburg van de Duitse Orde. In 1255 stichten de Ridders Königsberg (thans Kaliningrad), aldus genaamd ter ere van koning Ottokar II van Bohemen die er op kruisvaart komt strijden met de Ridders. In 1255 sticht de Paus het aartsbisdom Riga, dat metropolitaan is voor gans Pruisen, doch hierdoor geraakt hij in moeilijkheden met de oppermachtige Orde die gewoon is alles zelf te beredderen zonder inmenging van buiten. Het slot Marienburg wordt in 1274 gebouwd door de landmeester Koenraad von Thierbach en weldra ontstaat er een stad Marienburg (thans Marbork) die in 1309 de Zetel der Orde en het verblijf van de grootmeester wordt. Het slot wordt aanzienlijk vergroot en versterkt en heeft uiteindelijk de vorm van een vierkant met drie verdiepingen, waarin de gemeenschappelijke eet- en slaapzalen der ridders, stapelplaatsen, kelders enz., alles omringd met torens, muren en grachten.

Om de moerassige gronden te ontginnen wordt in hoofdzaak een beroep gedaan op Vlaamse boeren die gekend zijn als dijkbouwers en waarvan de aanwezigheid nog blijkt uit talrijke plaatsnamen zoals Flämichdorf, Flamenburg, Flemhude, Flemendorf, Flemmendorf, Flemmingsfelde, Flemmingsdorf, Fleming enz. Het oude Vlaamse lied « Naer Oostland willen wij vaeren » is de nog levendige herinnering aan die tochten.

Begin van de 14de eeuw verovert de Orde Estland, Samogitië en Gotland, en vormt zij een ware onafhankelijke staat ofschoon theoretisch nog leenplichtig aan de Duitse keizer. De regering van grootmeester Winrich von Kniprode is de « gouden tijd » der Orde. Zij betreft haar reusachtige inkomsten hoofdzakelijk uit belastingen in natura (tarwe en rogge, hout en barnsteen). Hieruit ontstaat vanuit Königsberg een grootscheepse handel voornamelijk met Vlaanderen vanwaar hoofdzakelijk stoffen worden ingevoerd. Tot in 1410 worden niet minder dan 93 steden door de Orde gesticht of verworven.

Het Penningkabinet van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel bezit heel wat munten van de Duitse Orde.

Intussen sterft koning Kasimir de Grote, stichter van de universiteit van Krakau, zonder nakomelingen in 1370 en heeft als opvolger zijn neef Lodewijk, koning van Hongarije. De persoonlijke unie met Hongarije en Polen duurt evenwel slechts tot aan de dood van Lodewijk in 1382, waarna zijn oudste dochter hem opvolgt in Hongarije terwijl de Poolse edelen de jongste dochter Jadwiga of Hedwig verkiezen. Jadwiga trouwt met Jagello, de nog heidense vorst van Litauen, die in 1386 zich laat dopen en als koning van Polen de naam aanneemt van Wladislas II. Het grootste gedeelte van het volk volgt het vorstelijk voorbeeld na en de persoonlijke vereniging met Litauen versterkt aanzienlijk het Poolse rijk.

Door die bekering verliest de Duitse Orde haar voornaamste bestaansreden en tevens een groot gedeelte van de steun aan manschappen uit het Westen. Om de verhoogde Poolse druk te weerstaan moet zij een beroep doen op talrijke huurlingen hetgeen steeds zwaardere lasten voor de steden, edelen en boeren meebrengt. Deze zoeken de steun van Polen, dat van zijn kant een uitweg wil naar zee. Een oorlog is dan ook weldra onvermijdelijk en na de slag bij Tannenberg in 1410 wordt de Orde afhankelijk van Polen. Maar zij beschouwt zich daarom nog niet als overwonnen en wil geleidelijk de Poolse heerschappij afwerpen. Van hun kant stichten de Pruisische steden te Marienwerder met de steun van Polen in 1440 het Pruisische Verbond tot verweer tegen de Orde. De inneming en vernieling van de vesting Vogelsang door de bevolking van Thorn in 1454 ontardt weldra in een echte oorlog die niet minder dan dertien jaar duurt, waarna de Orde definitief verslagen is. Met de Tweede Vrede van

Thorn in 1466 moet zij Westpruisen afstaan dat Koninklijk Pruisen wordt, en de zetel van de Orde wordt verplaatst naar Königsberg.

Westpruisen is in hoofdzaak bevolkt door heersende Duitsers en onderhorige Pruisen en krijgt nu een toevloed van Poolse inwijkelingen, vooral daar de steden en de b en privileges behouden, die merkkelijk het koninkrijk Pruisen. Één van die OP-PERNIGK, een groothandelaar in koper, die in 1456 uit Krakau is gekomen en zich vestigt te Thorn, waar hij onmiddellijk het burgerschap verkrijgt. Thorn is in die tijd een zeer belangrijk handelscentrum en met de Baltische zee verbonden door de Weichsel. Binnen de stadsmuren zijn er zowat 10.000 inwoners en ongeveer evenveel daarbuiten. Tussen 1458 en 1463 trouwt Mikolaw Koppernigk met Barbara Wasselrodt, dochter van Lukas, stadsschepen, en van Catharina Modlibog. Een andere dochter van Lukas is gehuwd met Tideman von Alen, burgemeester van de stad, terwijl een zoon, Lukas, bisschop is van Ermeland. Het echtpaar Koppernigk-Wasselrodt heeft vier kinderen. De oudste zoon, Andreas, wordt kanunnik te Frauenburg, Barbara priorin in het Benediktinessenklooster te Kulu, Catharina trouwt met Bartholomäes Gärtner en de jongste, Niklas die geboren is op 19 februari 1473.

De jonge Nikolaas bezoekt waarschijnlijk de parochieschool Sint-Jan, bestuurd door de Broeders van het Gemene Leven, die in 1473 uit Zwolle in Nederland zijn gekomen op aanvraag van het stads-

Dat aantal mag worden vergeleken met de toenmalige Poolse bevolking die op drie tot vier miljoen wordt geschat en met de bevolking van Krakau die zeker niet meer dan 20.000 inwoners bedroeg. Het jaar daarop ontdekt Christoffel Columbus de Nieuwe Wereld.

Niklas Koppernigk studeert vier jaar te Krakau en wordt daarop

groot wordt. De bisschop stuurt dan zijn neef naar Bologna waar hij zelf student en daarna professor is geweest. Op 6 januari 1497 laat Nikolaas zich inschrijven in het College der Duitse Natie om er kerkelijk recht te studeren. Hij verblijft er eveneens vier jaar, tijdens dewelke hij, samen met zijn professor Domenico Novara, heel wat astronomische waarnemingen doet.

Tot dan heeft de geleerde wereld het gesteld met de wetenschap van Ptolemaeus, een Grieks astronoom uit Alexandrië, die verklaarde dat de aarde het middelpunt van de wereld is en dat alle hemellichamen om de aarde wentelen. De wetenschap van Ptolemaeus was, onder de naam van *Almagest*, overgenomen door de Arabieren die met voorliefde de sterrenkunde beoefenden. Reeds tijdens de middeleeuwen hadden de geleerden vaak tegenstrijdigheden ontmoet tussen het geocentrisch stelsel en de resultaten van hun waarnemingen. In de tweede helft van de 15de eeuw worden de waarnemingen almaar door talrijker en beter en in 1460 pogen Georg Peurbach en Johann Müller, bijgenaamd Regiomontanus, in hun « *Epitome in Almagestum Ptolemei* » de resultaten van de wetenschap en de vereisten van de traditie in overeenstemming te brengen.

In 1497 neemt Copernicus, samen met zijn professor, de verduistering van Aldebaran (een rode ster in het beeld van de Stier) door de maan waar, hetgeen hem het bewijs levert dat de theorie van Ptolemaeus betreffende de maanbewegingen onhoudbaar is. In het Heilig Jaar 1500 pelgrimeert hij met zijn broeder naar Rome en in mei 1501 komen de gebroeders terug naar Thorn en bieden zich daarna aan bij het kapittel te Frauenburg, waar Nikolaas de toelating vraagt en verkrijgt om in Italië nog twee jaar geneeskunde te gaan studeren. Hij begint zijn studies te Padua in de herfst 1501, vergeet evenwel niet het kerkelijk recht en de sterrenkunde te beoefenen en bekwaamt zich verder in het Grieks dat in volle zwang is sinds de aankomst in Italië van vele geleerden die door de val van Byzantium in 1453 uit hun land zijn verjaagd.

Op 31 mei 1503 draagt hij zijn doctorsthesis in kerkelijk recht voor te Ferrare, waar de kosten geringer zijn, en hervat dan zijn geneeskundige studies te Padua. Einde 1505 keert hij voor goed naar zijn land terug. Na een kort verblijf te Krakau begeeft hij zich naar Heilsberg (thans Lidzbark) in Ermeland, in koninklijk Pruisen, waar hij sekretaris en geneesheer wordt van zijn oom bisschop Lucas Wasselrodt en waar hij sinds oktober 1497 officieel kanunnik is. Waarschijnlijk is hij echter nooit tot priester gewijd geweest.

(vervolgt)

Albert VAN LIL

EUROPESE GEBOUWEN DOOR JACQUES WIENER

Jacques Wiener (1815-1899), een van de grootste graveurs uit de 19de eeuw, is vooral bekend om zijn medailles die gebouwen afbeelden. Meestal vindt men op de voorzijde een buitenzicht van het gebouw en op de keerzijde hetzij een binnenzicht hetzij een grondplan.

De medailles met grondplan tonen meestal Belgische gebouwen, voornamelijk stadhuizen, gevangenissen, enz. Normaal hebben deze

medailles een doormeter van 50 mm, enkele uitzonderingen van 60 mm niet te na gesproken.

Een andere reeks medailles, die de faam van Jacques Wiener tot ver over onze grenzen verspreidde, is de fameuze serie van godsdienstige gebouwen. Het betreft vooral kerkgebouwen waarvan op een der medaillezijden een binnenzicht weergegeven is. Het fantastisch diepteperspectief dat de graveur in zijn werk weet te leggen

is opvallend en vermeldenswaard. Soms liet Jacques Wiener zich hierbij helpen door zijn broer Charles (1832-1887) en men mag aannemen dat hij de hoop koesterde dat laatstgenoemde de reeks zou uitbreiden. Feit is evenwel dat Charles slechts één enkele medaille uit deze reeks op zijn actief heeft.

De medailles van Jacques zijn goed beschreven door V. Bouhy in de *Revue belge de Numismatique* 39, 1883, blz. 5-174, terwijl E. Van Hooydonck het werk van Bouhy overnam in zijn publikatie *Jacques Wiener (1815-1899). Medailles Jetons*, 1972 (zonder plaats van uitgifte, noch paginering). F. Alvin publiceerde in de *Revue belge de Numismatique* 44, 1888, blz. 148-151 en 209-245 de medailles ontworpen door Charles Wiener.

Noteren we ook nog dat Dr. W. R. v. Wurzbach-Tanenberg in zijn catalogus *Katalog meiner Sammlung von Medaillen, Plaketten und Jetons*, Zürich-Leipzig-Wien, 1943, op blz. 63 aanstipt dat Jacques Wiener 43 medailles van Europese kerken graveerde. Waar hij zijn gegevens vandaan gehaald heeft, is ons niet bekend doch volgens onze opzoeken belooft dit aantal slechts 42 eenheden.

De reeks medailles (allen met een doormeter van 59-60 mm) met buiten- en binnenzicht van een gebouw (Cordoba is een uitzondering met tweemaal een binnenzicht!) kan men als volgt onderverdelen:

Soort gebouw :

Kerken	37
Klooster (Batalha)	1
Abdij (Westminster)	1
Synagoge (Keulen)	1
Stadhuis (Amsterdam)	1
Theater (Beyreuth)	1
	<hr/>
	42

Per graveur vinden we :

Jacques Wiener	37
Jacques en Charles	4
Charles Wiener	1
	<hr/>
	42

Rangschikking per stad :

1. Aken	<i>Titel op de medaille :</i> Münsterkirche
2. Amsterdam	Stadhuis
3. Bamberg	Dom
4. Batalha (Portugal)	Convento
5. Belem (Portugal) ⁽¹⁾	Ste Marie
6. Beyreuth	Die Walhalla
7. Bonn	Münsterkirche
8. Brussel	Église Collégiale des SS. Michel et Gudule

(1) Ontworpen in samenwerking met Charles Wiener.

9. Burgos ⁽¹⁾	Catedral
10. Caen	Église St Étienne
11. Chartres	Cathédrale
12. Constantinopel	Ste Sophie
13. Cordoba ⁽²⁾	Catedral
14. Doornik	Cathédrale
15. Florentië	Duomo
16. Keulen	Synagoge
17. Keulen ⁽³⁾	Dom
18. Lincoln (Gr.-Br.)	Cathedral
19. Londen	Westminster Abbey
20. Londen	St Paul's Cathedral
21. Maagdeburg	Dom
22. Mainz	Dom
23. Milaan	Catedrale
24. Parijs ⁽¹⁾	Notre Dame Cathédrale
25. Parijs	Église Ste Geneviève
26. Périgueux	Église de Saint Front
27. Pisa	Duomo
28. Reims	Cathédrale
29. Remagen	St Apollinaris Kirche
30. Rome	Basilica di S. Pietro
31. Rome	Basilica di S. Paolo

(2) Deze medaille toont twee binnenzichten.

(3) Ontworpen in samenwerking met Charles Wiener. Verschillende medailles, met twee binnenzichten, geven de stand van de bouwwerken aan, maar horen niet tot deze reeks.

32. Rouaan	Église St Ouen
33. Sienna	Duomo
34. Sint-Petersburg	Église St Isaac
35. Spiers	Kaiser Dom
36. Straatsburg	Cathédrale
37. Toledo (4)	Catedral
38. Trondheim	St Olafs Domkirche

39. Venetië	Basilica di S. Marco
40. Wenen	St Stephanskirche
41. Winchester	Cathedral
42. York	Cathédrale

M.M. KARSAI

(4) Ontworpen door Charles Wiener

« AANZOEK » — EEN MEDAILLE VAN HENRI LANNOYE

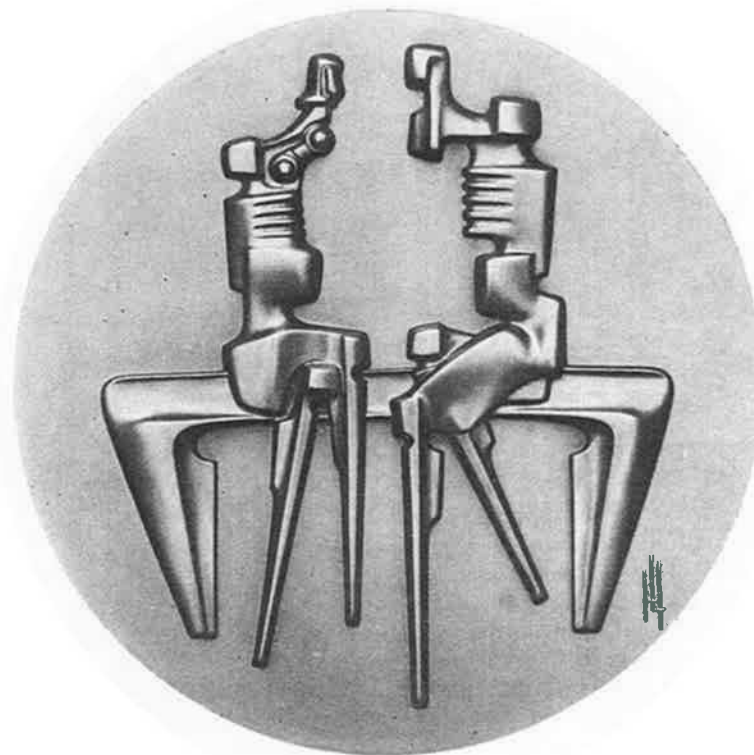
Henri Lannoye, beeldhouwer-medailleur, werd geboren op 30 oktober 1946 te Aardenburg in Zeeuws-Vlaanderen. Hij studeerde aan de Akademie van Tilburg en deed vervolgens stage bij diverse beeldhouwers waaronder Stefaan Depuydt-Canestraro te Brugge, Peykov en Marino Marini te Rome.

Sedert 1967 werkt hij als zelfstandig beeldhouwer en vanaf 1968 neemt hij deel aan talrijke binnen- en buitenlandse tentoonstellingen.

Hij behaalt de eerste prijs in de « Internationale prijskamp Bob Courtens 1975 » en vertegenwoordigt België op de Bieënnale van Milaan (1967). Hij ontwerpt zijn eerste medaille in 1977 en neemt datzelfde jaar deel aan de internationale medailletentoonstelling van de FIDEM te Boedapest.

Monumentale beeldhouwwerken van Henri Lannoye werden in verschillende steden opgericht. Vermelden we ondermeer « De Moeder » (25 ton) in het Cultureel Centrum te Toronto (Canada), « De President » in het stadspark te Blankenberge en het kruisbeeld « Mortificatie » te Mariakerke. Dit laatste werk zal binnenkort ook te zien zijn in het Vatikaans Museum te Rome.

Door de N.V. Fibru-Fisch wordt thans een medaille « Aanzoek » uitgegeven, een thema dat de auteur stellig boeit vermits hij reeds in 1975 één van zijn meestgeliefde beelden maakte met dezelfde titel. Henri Lannoye ziet deze medaille als de verwoording van puur wederzijds begrip. Het onderwerp getuigt van een uiterst kunstvolle en strenge stijl, ontegensprekelijk origineel en nieuw. De medaille wordt in drie versies aangeboden :

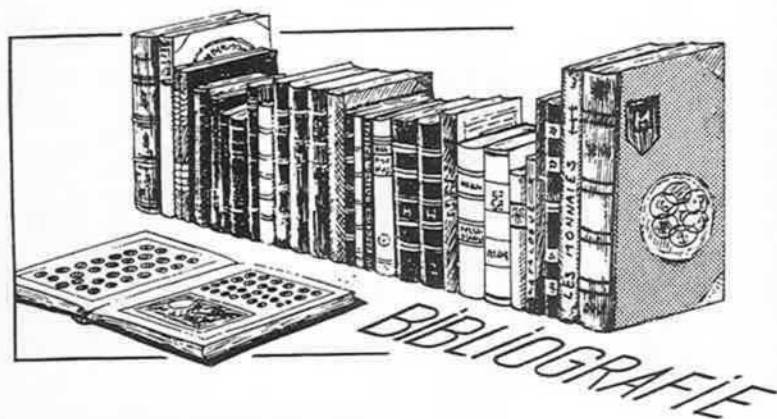
- de « Hanger Aanziek », een verkleinde medaille, blijvende blijk van genegenheid ;
- de « Kunstmedaille », een sierstuk dat best past in een bibliotheek of uitstalraam ;
- de « Piedfort », een zwaargeslagen medaille, zeldzaam stuk waarvan de traditie verloren ging maar thans weer in eer hersteld, die kan gebruikt worden als « presse-papiers ».

Voor elke versie is de oplage beperkt tot 150 exemplaren. Bestellingen geschieden door storting op P.C.R. nr. 000-0017141-69 van de N.V. Fibru-Fisch, Edmond Rostandstraat 59 te 1070 Brussel. De kostprijs bedraagt :

- medaille, goud 900/1000, 9 g, 25 mm, in schrijn : 4.250 BF
- medaille, gepatineerd oud zilver 950/1000, 350 g, 100 mm, met bronzen voet en schrijn : 11.500 BF
- piedfort, gepatineerd kunstbrons, 100 mm, in schrijn : 2.750 BF
- hanger met lijst, in schrijn :
 - geel goud, 18 kt : 5.850 BF
 - wit goud, 18 kt : 5.750 BF
 - zilver, 950/1000 : 2.000 BF

Prijzen B.T.W. inbegrepen.

(Medegedeeld door de N.V. Fibru-Fisch).

BOEKBESPREKINGEN

CIBIS Kurt : Trierer Notgeld 1918-1923. (Uitgegeven bij de auteur K. Cibis, Georg-Schäfferstrasse 4 te D-5500 Trier).

De belangstelling voor het noodgeld neemt gestadig toe. Op de recente tentoonstelling van de Numismates de Bruxelles, trokken immers de panelen met de noodgeldbriefjes, door de gemeenten in omloop gebracht tijdens de eerste wereldoorlog, de bijzondere aandacht van de bezoekers.

Thans publiceert de heer Kurt Cibis, specialist in de numismatiek van zijn woonplaats Trier, een brochure die uitsluitend gewijd is aan de aanmunten en uitgiften van lokaal noodgeld tijdens de periode 1918-1923. In feite geeft de titel niet de volledige inhoud van het werk weer vermits op het einde van zijn publikatie de auteur eveneens melding maakt van de bankbriefjes die in omloop waren in het kamp waarin geallieerde officieren als krijgsgevangenen opgesloten zaten. De uitgifte van dergelijke biljetten was niet ingegeven door een geldtekort of een inflatie. De bedoeling was gewoonweg het vermijden dat ontsnapte gevangenen over courante betalingsmogelijkheden zouden beschikken.

In de inleiding geeft de auteur een opsomming van de meest aangewende illustratiemotieven op de Trierse uitgiften, meer bepaald het stadszegel, het stadswapen en de bezienswaardigste monumenten van Trier zoals de Porta Nigra, de keizerlijke thermen, de Romeinse brug, de basiliek, de kathedraal, enzovoort.

De eerste uitgiften zijn uit metaal vervaardigd. Het betreft noodmunten met een waarde gaande van 1 tot 50 pfennig. Weldra wordt alleen nog papier gebruikt terwijl de waarde aanduiding op de biljetten gedurig stijgt in functie van de waardevermindering van de mark : vanaf enkele tientallen pfennig in 1918 tot miljarden of zelfs biljoenen mark op het einde van de inflatieperiode.

De emissies zijn in vier onderverdelingen gegroepeerd volgens de uitgevende instantie : de Stad Trier (37 typen), de Landkreis Trier (11 typen), vervolgens Die Vereinigten Kreise des Regierungsbezirks Trier, die Staat Trier und die Provinz Birkenfeld (12 typen) en tenslotte de private instellingen (32 typen, en twee lichte capsules die een postzegel bevatten).

De auteur vermeldt verder nog drie voedingsbons, uitgegeven door de Openbare Bijstand alsook vijf bons die recht gaven op de levering van een bepaalde hoeveelheid water en in omloop gebracht waren door de lokale regie van water en gas.

Al deze documenten zijn kostbare getuigen van de economische en lokale geschiedenis.

Maurice COLAERT

A. DELMONTE : Supplement op de Gouden Benelux. (Prijs : 150 BF, te bestellen bij de auteur Jettelaan 4, bus B 1 te 1080 Brussel).

Na de publikatie van zijn *Supplement op de Zilveren Benelux*, brengt de heer A. Delmonte thans het supplement (37 blz. + 1 plaat) op zijn in 1964 verschenen standaardwerk *De Gouden Benelux*.

Uit het voorwoord lichtten wij volgende passages die de inhoud van het werk duidelijk stellen : « Een aantal onbekende munttypen afkomstig uit recente muntvondsten en vooral een opmerkelijk aantal nieuwe jaartallen zijn aan het daglicht gekomen. Bovendien hebben wij een aantal correcties en toevoegingen in de tekst aangebracht.

Tevens dachten wij dat het nuttig was om de tabellen van de muntslag van de provinciale en **stedelijke munten** van de republiek der Verenigde Nederlanden volgens de publicatie in 1890 door Mr. L. W. A. Besier te vermelden. Deze **tabellen ondersteunen** onze hypothese dat het aantal nog bestaande exemplaren slechts een zeer gering percentage vertegenwoordigt van de originele muntmissies ».

TIJDSCHRIFTENNIEUWS

Revue belge de numismatique et de sigillographie

— vol. 123, 1977 :

Artikels :

- L. ARTEMIS-GYSELEN, Les monnaies archaïques de Ténos.
- R. BOGAERT, Le cours du statère de Cyzique à Athènes aux ^{ve} et ^{iv} siècles avant J.-C. État de la question.
- C. E. KING, The Appleford Hoard.
- S. SCHEERS, Les statères à la Victoire des Bituriges Cubi.
- D. M. METCALF, Silver and Tin in the Byzantine Trachy Coinages, ca. 1160-1261.
- H. FRÈRE, Les noms de lieux sur les monnaies carolingiennes de « Belgique ».
- J. GHYSSENS, Monnaies de Brabant d'après les comptes de la ville de Louvain de 1345 à 1354.
- R. VAN LAERE, Le monnayage circulaire des Iles Maldives.
- J. JACQUIOT, La satire dans la médaille sous le règne de Louis XIV.
- A. STASSENS-VANDAEL, Sceaux des chapitres des collégiales de Liège, du ^{xii}e au ^{xv}e siècle.
- W. C. JORDAN, The Lamb triumphant and the municipal Seals of Western Languedoc in the early thirteenth Century.
- M. JENNES, Enkele zegels van het Brabantse Munterskorps.

Nota's :

- E. BROUETTE, Sceaux équestres de guerre au type à gauche.
- T. HACKENS, Tournai et le Titelberg : archéologie et numismatique.

Vondsten :

- L. MATAGNE, Trésor de Moustier-au-Bois (Hainaut).

Bulletin du Cercle d'études numismatiques

— 15de jaargang, nr. 1, januari-maart 1978 :

- P. BASTIEN, Multiples d'or, adventus et panégyriques de Constance Chlore.
- A. VAN KEYMEULEN, Les ducats d'or de Charles II (1665-1700).
- J. SCHOONHEYT, Monnaies non conventionnelles. Les P'ot Duang.
- J. GHYSSENS, Compte rendu de «Les monnaies luxembourgeoises» par R. Weiller.

Een nieuwe Nederlandse rijksdaalder.

Nederland zal in 1979 de 400ste verjaardag van de Unie van Utrecht herdenken met de uitgifte van een nieuwe rijksdaalder. De Unie van Utrecht werd door een aantal Noordnederlandse gewesten op 23 januari 1579 gesloten en is te beschouwen als de eerste stap naar de stichting van de Nederlandse natie.

De nieuwe rijksdaalder is uit nikkel en bestemd voor de normale circulatie. De oplage bedraagt voorlopig 10 miljoen exemplaren. Het stuk toont op de voorzijde, zoals gebruikelijk, het portret van koningin Juliana terwijl de keerzijde een voorstelling toont die betrekking heeft op de Unie van Utrecht. Voor de keuze van deze voorstelling werd door de Staatssecretaris een adviescommissie samengesteld waarin ondermeer de heer prof. dr. H. Enno van Gelder, directeur van het Koninklijk Penningkabinet van Den Haag, zetelt. (Bronvermelding : *De Beeldenaar*).

Het nieuw Belgisch bankbiljet van 100 frank, type Beyaert.

De Nationale Bank van België geeft met ingang van 5 april 1978 een nieuw biljet uit van 100 F, genaamd type Beyaert. Dit biljet zal tegelijk met het huidig biljet van 100 F, genaamd type Lombard, in omloop zijn en is bestemd om dit laatste geleidelijk te vervangen. Het zal het eerste biljet zijn van een nieuwe reeks biljetten van 100, 500, 1.000 en 5.000 F, die achtereenvolgens in de loop van de volgende jaren zullen uitgegeven worden. Deze nieuwe biljetten zal de figuur en het werk van beroemde Belgische personages uit de 19de eeuw in herinnering brengen. Zij zal nieuwe technische elementen vertonen, waaronder een in het papier aangebrachte verticale veiligheidsdraad, een net van evenwijdige verticale lijnen voor het mechanisch sorteren van gebruikte biljetten, in plaatsdruk aangebrachte punten waarvan het reliëf, voelbaar bij het aanraken, bestemd is voor de gezichts-gestoorden. Anderzijds zullen alle biljetten dezelfde breedte hebben

terwijl de lengte telkens met 6 mm zal toenemen naargelang van de nominale waarde van het biljet.

De voornaamste kenmerken van het nieuw biljet van 100 F, waarvan de tekening volledig geïnspireerd is door het werk van architect Beyaert, zijn :

1. *Afmetingen* : 142 × 76 mm.

2. *Papier* : wit, met het watermerk van de beeldenaar van koning Boudewijn in de witte zijstrook, en met een verticale veiligheidsdraad die duidelijk zichtbaar wordt wanneer men het biljet naar het licht houdt.

3. *Voorzijde* :

— Hoofdkleur : paarsrood.

— In het midden, rechterkant : in paarsrood, het portret van Hendrik Beyaert (1823-1894), architect.

— In het midden, benedenrand : in donkergroen, een gedeeltelijke reproductie van het plan van het hotel van de Nationale Bank te Antwerpen.

— Veelkleurige achtergrond bestaande uit : horizontale onder- en bovenbanden bestaande uit een geheel van verschillende motieven van het traliewerk van het plein van de Kleine Zavel te Brussel ; een horizontale middenband, die de voorgevel van het hotel van de Nationale Bank te Antwerpen weergeeft.

— Eénkleurige roze rozet in de rechter benedenhoek onder de waarde-aanduiding in cijfers.

— Waarde : in donkergroene en paarsrode letters in de linker benedenhoek ; in cijfers : donkerblauw en -groen in de rechter bovenhoek (onder de nummering) en paarsrood en donkergroen in de rechter benedenhoek.

— Handtekeningen : in het zwart, van de Gouverneur en van de Schatbewaarder.

— Nummering : in het zwart, twee identieke nummers van 11 (elf) cijfers op één lijn, links en rechts in de bovenrand.

— Technische elementen : in paarsrood en donkergroen, 4 punten (rechter benedenhoek) om de identifikatie van het biljet voor gezichtsgestoorden te vergemakkelijken ; in donkergroen, een net van evenwijdige verticale lijnen (rechts van het portret), voor het mechanisch sorteren van gebruikte biljetten.

4. *Keerzijde* :

— In het midden, rechterkant : in paarsrood en paarsachtig blauw, een architectonisch motief bestaande uit vijf veelvlakken.

— Veelkleurige achtergrond gebaseerd op de plannen van het station van Doornik.

— Eénkleurige oranje rozet in de linker bovenhoek onder de cijferwaarde.

— Waarde : in donkerbruine en paarsachtig blauwe letters in de linker benedenhoek ; in cijfers : paarsrood en paarsachtig blauw in de rechter benedenhoek en donkerbruin in de linker bovenhoek.

Aanstaande algemene vergadering van het E. G.M.P.

Op de jongste vergadering van de Beheerraad van het E.G.M.P. werd voorgesteld de algemene vergadering van 1978 te laten doorgaan op 15 oktober a.s. Vermits de voorziene lokalen op die datum niet kunnen vrijgemaakt worden, werd derhalve beslist dat de algemene vergadering definitief zal plaats vinden te Brugge op zondag 29 oktober 1978.

In de loop van voornoemde vergadering van de Beheerraad werd tevens het voorstel voor de heroprichting van een afdeling te Moeskroon gunstig onthaald. Overeenkomstig de statuten, zal dit voorstel aan de algemene vergadering van 29 oktober 1978 voorgelegd worden.

Numismatische dag te La Louvière.

Op 22 oktober a.s. zal de afdeling van La Louvière een numismatische dag inrichten. Nadere inlichtingen zullen langs deze weg medegedeeld worden van zodra ze in ons bezit zijn.

Veiling Van Alsenoy, 11 februari 1978.

Deze veiling had plaats te Breda zodat de hieronder vermelde verkoopprijzen in gulden uitgedrukt zijn :

Groot-Brittannië — Victoria — gothische crown — Proof : 2.000 fl.
Edward VII — 5 pounds 1902 — SUP. : 1.800 fl.
Georges V — 5 pounds 1911 — SUP. : 1.800 fl.

Holland — Lodewijk Napoleon — 50 stuivers 1808 — TB : 810 fl.

Luxemburg — 250 francs 1963 — FDC : 240 fl.

Brabant — Filips II — Filipsdaalder Antwerpen 1561 — TTB/SUP. : 1.275 fl.

Brabantse Omwenteling — zilveren leeuw 1790 — SUP/FDC : 2.400 fl.
gulden 1ste type 1790 — SUP. : 720 fl.
10 stuivers 2de type 1790 — SUP. : 1.100 fl.

Bouillon — Henri de la Tour — écu 1614 — TB/TTB : 1.100 fl.

Luik — Sede Vacante 1784 — schelling — TTB : 450 fl.

België — Leopold I — 1/4 frank 1844 — SUP. : 340 fl.

Leopold I — 10 frank 1850 — TTB/SUP. : 4.400 fl.

Leopold I — 100 frank 1853 (huwelijk) — SUP. : 8.600 fl.

Leopold I — 5 frank 1853 (huwelijk) — FDC : 710 fl.

Leopold I — 10 centiem 1847 — SUP. : 630 fl.

Leopold II — 5 frank 1868 (handtekening in de nek) — TTB : 3.700 fl.

De taalregeling en de Belgische biljetten en muntstukken.

In verband met de uitgifte van nieuwe bankbiljetten, stelde de heer Evers volgende vragen aan de heer Minister van Financiën (*Vragen en Antwoorden — Senaat — 7 maart 1978*):

1. Of de teksten, die op de nieuwe biljetten gedrukt worden, de drie taalgemeenschappen tot hun recht komen?

Antwoord :

De nieuwe bankbiljetten die de Nationale Bank van België zal uitgeven, dragen geen opschriften in het Duits. Dit is in overeenstemming met artikel 8 van de organieke wet van de Nationale Bank en met artikel 25 van de statuten van deze instelling, die bepalen dat de tekst van het bankbiljet in het Nederlands en in het Frans opgesteld wordt.

2. Of Duitse teksten of vermeldingen op die biljetten geen uitstekend middel zijn om de hele bevolking te wijzen op het bestaan van een derde taalgemeenschap?

Antwoord :

Het ligt niet in de bevoegdheid van de minister van Financiën maatregelen uit te werken of te overwegen die er speciaal op gericht zijn bij te dragen tot de bewustmaking van het bestaan van een derde taalgemeenschap.

3. Welke taalregeling geldt voor de biljetten die door de Schatkist worden uitgegeven en of deze taalregeling ook voor de muntstukken geldt?

Antwoord :

De wet van 12 juni 1930 tot oprichting van het Muntfonds bevat geen bijzondere regel in verband met de voor het slaan van de munten en het drukken van de muntbiljetten te gebruiken taal. Dit tekengeld is dus onderworpen aan de algemene reglementering betreffende het taalgebruik in de administratie. Wat de muntstukken betreft, werd het gebruik van de Nederlandse en de Franse taal steeds in de koninklijke besluiten van uitgifte geconcretiseerd. Voor de muntbiljetten wordt dezelfde regel gevolgd als voor de biljetten van de Nationale Bank van België, te weten de Nederlandse tekst op de ene zijde en dezelfde tekst in het Frans op de andere zijde.

De uitgifte van nieuwe muntbiljetten wordt overigens niet overwogen.

4. Of de Koninklijke Munt het voorbeeld niet kan volgen van de Regie der Posterijen, die in het Duitse taalgebied post- en briefkaarten met tweetalige (Duitse en Franse) vermeldingen verkoopt?

Antwoord :

Indien de Koninklijke Munt van België muntstukken met Duitstalige opschriften zou slaan, zou zij dit slechts in geringe hoeveelheden kunnen doen, in verhouding tot het bevolkingscijfer. Deze stukken zouden zeer vlug bij muntverzamelaars een meerwaarde verwerven en geenszins als betaalmiddel gebruikt worden.

Nogmaals de tentoonstelling « 100.000 Milliard Mark ».

In het *Tijdschrift voor Numismatiek* 1977, blz. 199 namen wij uit de tentoonstellingscatalogus het gegeven over dat men in november 1923 voor één brood 769.000.000.000 mark moest betalen. De heer Joris Mertens uit Antwerpen deelt ons terecht mee dat dit cijfer drie nullen teveel bevat. Inderdaad, 769 biljoen rentenmarken à 4,20 mark voor 1 dollar is echt wat te duur voor een brood, zelfs op het einde van die reuze-inflatie.

Belgisch stuk van 5 frank op muntplaatje van 1 frank.

De heer Ole Jacobsen uit Gent deelt mee dat hij in de omloop een zeer eigenaardig muntstukje aangetroffen heeft. Het betreft een stuk van 5 frank, 1975, met Franstalig omschrift dat geslagen werd op een muntplaatje voorzien voor de stukken van 1 frank. Vermits dergelijk muntplaatje uiteraard te klein is voor het 5 frankstuk, is van het woord BELGIQUE slechts de bovenste helft meer leesbaar. De kroon, die bovenaan de eiketak staat, is daarentegen volledig zichtbaar. Op de keerzijde ontbreken een gedeelte van het hoofd van Ceres en van de hoorn van overvloed. Het bewuste stuk toont geen kartelkant en weegt 4,06 g. Ter vergelijking werden vijf andere stukken van 1 frank met datum 1975 gewogen met als resultaat 3,98 g (2 ×), 4,00 g, 4,02 g en 4,05 g. Er is niet de minste twijfel dat het muntplaatje van 1 frank per vergissing in de muntpers terechtgekomen is waarmee de 5 frankstukken geslagen worden. Aangezien het muntplaatje een te kleine doormeter had, kon de kant onmogelijk de indruk verkrijgen van de karteling.

De heer Jacobsen wijst erop dat het stuk duidelijk sporen van sleet vertoont zodat men eventueel mag veronderstellen dat het reeds twee jaar lang in de muntomloop vertoefde.

Valse gouden penningen « 1000 jaar Brusselse Munt ».

In de nrs. 1 en 2 van het tijdschrift *Echo Numismatica Tienen* 1978, vestigt de heer Pierre Paul Schraepen de aandacht van de lezers erop dat momenteel vervalsingen aangetroffen worden van de gouden penning die in 1965 uitgegeven werd ter herdenking van de 1000 jarige muntslag te Brussel. Hoewel de vervalsingen tamelijk goed nagemaakt zijn, kan men het verschil duidelijk met het blote oog waarnemen. De afwerking van de beeltenis van de Koning en van

het muntstuk op de keerzijde is vager en veel matter dan op de originele exemplaren.

Nadere gegevens omtrent deze vervalsingen zijn ons vooralsnog onbekend. Misschien kan een lezer ons meer bijzonderheden verstrekken en aldus zijn medeleden een dienst bewijzen. Schrijven naar de redactie.

Een zeldzame kumulatie

Het Victoria Cross is de hoogste Britse onderscheiding, toegekend voor daden van moed en zelfopoffering. De toekenning gebeurt slechts in geval van uitzonderlijke dapperheid en het aantal vereremerkten is steeds zeer beperkt.

De hoogste Duitse militaire onderscheiding is het IJzeren Kruis. Normaal zou men het voor absoluut onmogelijk achten dat één en dezelfde persoon deze beide eretekens zou kunnen verwerven. Welnu, de unieke uitzondering bestaat wel degelijk: een lid van de Britse militaire medische dienst, W. G. N. Manley, ontving het Victoria Cross voor zijn uitzonderlijk moedig gedrag en optreden tijdens een rebelle van de Nieuw-Zeelandse inlanders, in 1864. Gedurende de Frans-Duitse oorlog van 1870 maakte de vereremerkte deel uit van een groep vrijwilligers die samen een Britse reddingsdienst vormden en aangesloten waren bij de 22ste Pruisische divisie. Zijn voorbeeldige dienststaat leverde hem het IJzeren Kruis op. (Bron: *Coin Monthly*, september 1977).

Overlijden van de heer Jean Lauriers

De heer Jean Lauriers was op 19 maart jl. afwezig op de internationale numismatische dag, ingericht door de afdeling Nivelles, waarvan hij de voorzitter-stichter was. De vorige avond moest hij dringend overgebracht worden naar het hospitaal. Nog geen drie weken later overleed hij in zijn 69ste levensjaar.

De heer Lauriers was sinds vele jaren lid van het Europees Genootschap. Vóór de oprichting van de afdeling in zijn stad, nam hij met een voorbeeldige regelmaat deel aan de activiteiten van de afdeling Brussel waarvan hij een trouw bezoeker bleef. Hij spande zich steeds in voor de bloei en de uitbreiding van zijn afdeling en stelde zijn ervaring en kennis graag ten dienste van de debuterende verzamelaars. De heer Lauriers gelastte zich in het bijzonder met de organisatie van de jongste algemene vergadering van het E.G.M.P. welke in oktober van vorig jaar te Nivelles plaats had. Deze manifestatie kende een groot succes, voornamelijk te danken aan de door hem opgebrachte inspanningen. Zijn nagedachtenis zal steeds levendig blijven onder de talrijke leden die de heer Jean Lauriers gekend hebben.

Sotheby's (34-35 New Bond street, London W1A 2 AA) organiseerde op 8 februari een belangrijke veiling: antieke, Engelse en buitenlandse munten. Benevens herdenkingsmedailles en bankbiljetten, vermelden wij ook nog interessante en gevarieerde loten Duitse noodmunten van na de eerste Wereldoorlog.

Bij een tweede veiling, op 8 maart, werd een verzameling van met de munthamer geslagen stukken en behorende tot de Universiteit van Michigan verspreid, alsook stukken afkomstig uit een Skandinavische muntvondst, een lot recentere munten van Engelse en buitenlandse oorsprong, diverse bankbiljetten en historische en herdenkingsmedailles.

Een derde veiling, gehouden op 6 april, was gewijd aan Muselmaanse munten, voornamelijk uit goud, en afkomstig uit alle streken waar deze stukken in omloop geweest zijn, te weten vanaf Indië tot Spanje. Deze veiling maakte deel uit van een reeks andere veilingen die door het huis Sotheby ingericht werden en voorbehouden zijn aan kunstvoorwerpen of verzamelingen die in verband staan met de Islam: tapijten, miniaturen, handschriften, schilderijen, keramiekvoorwerpen, enz.

Mevr. Piollet-Sabatier (17 rue Drouot, F-75009 Paris) hield op 5 maart 1978 een veiling te Morlaix. Vier muntschatten of gedeelten ervan werden aldus verspreid. De eerste vondst bevatte 101 Gallische bijltjes van ongeveer 13 cm lengte en met een gewicht van 280 tot 310 gram. Deze bijltjes kunnen noch als gebruiksvoorwerp noch als wapen aanzien worden en dienden waarschijnlijk als premonetaire ruilmiddelen. De overige drie vondsten bevatten respectievelijk hele en kwart staters van de Ambiani, antoniniani uit de 3de eeuw en ten-slotte folles uit de Constantinische periode.

Monnaies et Médailles S.A. (25 Malzgasse, CH-4002 Basel): lijst van januari 1978: dierenafbeeldingen op Griekse munten, Marcus Antonius en Cleopatra, diverse goudstukken, Zwitserse zilverstukken en allerhande Duitse munten.

Lijst van februari 1978: Groot Griekenland, denarii van de Romeinse Republiek, Duitse goudgulden, goudstukken uit Salzburg, Zwitserse zilverstukken, middeleeuwse munten uit Bohemen en diverse Franse munten.

De heren J. C. Baudey en M. Pesce (Antika I, 33 rue Sainte Hélène, F-69002 Lyon) verspreidden op 25 februari in het Hôtel des ventes van Grenoble de verzameling van een amateur bevattende oude muntstukken van diverse landen alsook numismatische boeken.

Mint State S.A.M. (25 Boulevard du Larvotto, Monte-Carlo, Monaco) : geïllustreerde lijst van de eerste semester 1978 : antieke en moderne munten. Vermelden we speciaal in deze lijst de chronologie van de Romeinse keizerlijke munten die ten titel van inleiding gepubliceerd werd.

Ars Numismatica (1-3 Ahornbomenstraat, 1040 Brussel) : lijst nr. 7.

A. G. Van der Dussen B. V. (5 Hondstraat, Maastricht) : lijst van februari en van maart 1978.

Maison Deblain (132 avenue Cyrille Besset, F-06100 Nice) : lijst van januari 1978.

W. P. Houston (2 Boecklinstrasse, D-6 Frankfurt a.M. 70) : lijst nr. 22.

TE WEERHOUDEN DATA

- 1 april 1978 : Internationaal numismatisch salon van de Société Numismatique de Paris et sa Région.
- 1 en 2 april 1978 : Salon van de Association Numismatique de Bourgogne, te Dijon.
- 30 april 1978 : Internationale ruilbeurs te Ciney.
- 1 mei 1978 : Internationale ruilbeurs te Leuven.
- 4 mei 1978 : Tweede internationale numismatische dag te Dendermonde.
- 6 mei 1978 : Grote jaarlijkse ruilbeurs van de Cercle Numismatique Liégeois.
- 16-17 september 1978 : Numismatisch week-end van de Cercle de Couvin.
- 16-17 september 1978 : Salon van de Association Numismatique de Marne et Morin, te Meaux.
- 1 oktober 1978 : Internationale ruilbeurs te Tilburg (Beekse Bergen).
- 7-8 oktober 1978 : Internationale muntenbeurs in het Gents Congrespaleis (Stadspark).
- 22 oktober 1978 : Numismatische dag te La Louvière.
- 23 oktober 1978 : Internationaal numismatisch salon van de Société Numismatique de Paris et sa Région.
- 29 oktober 1978 : Jaarlijkse algemene vergadering van het Europees Genootschap te Brugge.
- 11 november 1978 : Internationale ruilbeurs te Tienen.
- 26 november 1978 : Internationale ruilbeurs te Tilburg (Beekse Bergen).